

ПРАВО ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Dragoljub Todić, Mihajlo Vučić, *Environmental Law in Montenegro*, Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2023, pp. 468.

Све државе имају заједнички интерес и одговорност да заштите и очувају животну средину за читаво човечанство – за садашње и будуће генерације. У зависности од специфичности националних правних система и преузетих међународних обавеза, приступи у еколошкој регулативи на нивоу унутрашњег државног права у одређеној мери међусобно се разликују. Монографија аутора др Драгољуба Тодића и др Михајла Вучића под насловом *Право животне средине у Црној Гори* приказује приступ Црне Горе у регулисању права у овој области.

Право животне средине може се дефинисати као скуп одредби које се примењују на различите аспекте заштите животне средине и које имају за циљ да допринесу решавању савремених еколошких проблема и изазова локалног и глобалног карактера са којима се свет у којем живимо суочава. Ова монографија пружа свеобухватну анализу правног система заштите животне средине Црне Горе, те процену ефикасности државе у примени правне регулативе у еколошкој сфери и у остваривању циљева еколошке политике. Предмет анализе су прописи који непосредно уређују питања заштите животне средине и прописи који посредно на њих утичу, уз осврт на релевантне норме међународних инструмената из ове области и испитивање усклађености унутрашњег права са њима.

Монографија садржи увод и након тога следи пет делова у оквиру којих је разврстана сама садржина. У уводу аутори пружају опште информације о Црној Гори, укључујући основне податке о географском положају земље, друштвене и демографске податке, затим представљају правну и политичку структуру земље и износе економске карактеристике датог подручја, те указују на социјалне и културолошке специфичности народа. Потом, аутори идентификују систематске проблеме у вези са заштитом животне средине у Црној Гори, попут убрзаног уништења природних ресурса, загађења ваздуха, воде и земље, пропадања биодиверзитета и проблема везаних за управљање отпадом. Доцније, у уводу, изложена су основна начела права заштите животне средине која се налазе у Уставу и релевантним националним законима и прописима.

Након тога, аутори пружају увид у историјски контекст права заштите животне средине чији се почеци везују за писана акта из позног средњег века. Затим, испитују улогу владиних агенција у обликовању и спровођењу права и политике заштите животне средине и закључују да иако постоји основна организациона структура државе која се бави заштитом животне средине и питањима одрживог развоја и имплементацијом стратешких докумената у овој области, државни органи надлежни за заштиту животне средине у Црној Гори поседују ограничене капацитете, те их је потребно повећати. На крају уводног дела, аутори се баве изворима права заштите животне средине, најпре на међународном а потом на националном нивоу, те објашњавају поступак за доношење закона и других прописа у Црној Гори и пружају преглед релевантног законодавног оквира који штити животну средину.

Први део се бави контролом загађивања. Најпре се анализира опште еколошко право и, с тим у вези, посебна пажња посвећена је правним нормама које чине право животне средине, те правном режиму регулисања процене утицаја на животну средину, стратешке процене утицаја на животну средину, индустријских емисија, приступа информацијама и правној заштити у еколошким стварима, као и регулаторном оквиру за инфраструктуру и просторно планирање. На тај начин се стиче увид у динамику развоја правног оквира Црне Горе и хармонизацију са правом Европске уније, те аутори дају критичку оцену ефикасности права у области заштите животне средине у Црној Гори. Потом се анализирају специфични облици загађења посебних делова животне средине: загађење ваздуха и промене климе, загађење воде, отпад, загађење земљишта, бука, радијација и остале области. Око свих поменутих области формира се иста структура коју чини разматрање мера управљања и надзора над посебним областима животне средине, целовито сагледавање стања права животне средине у Црној Гори, питање надлежности органа и тела која делују у унутрашњем систему, анализа стратешких приоритета државе и правне регулативе на пољу заштите животне средине, те се систематизује скуп норми међународног и унутрашњег права које се односе на питања животне средине. Аутори истичу да је у последњим годинама у Црној Гори остварен значајан напредак у успостављању релевантног правног оквира у области животне средине, међутим, да је нарочито у областима заштите воде, природе и промене климе потребно додатно усклађивање правила унутрашњег права са правом Европске уније. Такође, закључују да изазови практичне имплементације регулаторног оквира произлазе из недостатака институционалног оквира и ограничених финансијских и техничких капацитета.

Други део посвећен је очувању и управљању природом. Држећи се исте структуре као и у претходном делу монографије, аутори посматрају и дефинишу концепте и анализирају правни оквир који за предмет регулисања има споменике и пејзаже, паркове и природне резервате, заштиту дивље

фауне и флоре, заштиту пољопривредних добара, употребу биотехнологије, очување шума, рибарење и заштиту и искоришћавање минералних добара морског дна. Аутори идентификују недостатке државног система одрживог коришћења и управљања сопственим природним добрима и наглашавају да на квалитет природе негативно утичу недовољно развијена свест о потреби заштите животне средине и недовољна експертска знања у комбинацији са урбаним развојем.

Трећи део односи се на зонирања и намене употребе земљишта и такође следи структуру претходних делова монографије. Аутори анализирају политику просторног планирања, домаће поступке за издавање дозволе за планирање градње, као и контролу развоја. Сматрају да нелегална изградња објеката и неадекватна употреба земљишта у Црној Гори представљају препреку за одрживи развој и развој туризма у земљи, посебно у приобалном делу. Такође истичу да постоји недовољна усаглашеност секторских закона у овој области, као и недостаци за вршење надзора над њиховом применом. Поред тога, указују на потребу предузимања ефикасних мера у борби против корупције.

Четврти део бави се питањима одговорности. Аутори приказују различите врсте одговорности, грађанску и кривичну, као и различите облике одговорности. У том контексту, размотрене су мере којима се спречава наступање еколошке штете, као и мере за отклањање или ублажавање штете која је већ наступила, те накнада штете причињене животној средини. Уз то, размотрене су и обавезе оператера, кривична дела против животне средине и она која су од значаја за питање заштите животне средине, као и санкције које евентуално могу бити изречене. На тај начин, аутори наглашавају важност режима одговорности у заштити животне средине.

Најзад, пети део односи се на правна средства која појединци у Црној Гори имају на располагању пред управним и судским органима. Аутори испитују могућности вођења и покретања парничног, извршног, кривичног и управног поступка, као и поступка пред Уставним судом. Додатно, аутори истражују и друге форме решавања спорова, као и алтернативне форме попут поступка заштите људских права и института омбудсмана и медијације, чиме доприносе бољем разумевању приступа правди и делотворности постојећег правног оквира.

Монографија др Драгољуба Тодића и др Михајла Вучића, коју одликује енциклопедијска ширина, даје систематски преглед државног права и праксе у области животне средине кроз обраду и детаљно тумачење важећих националних правних прописа који су у фокусу анализе, али и релевантних међународних извора универзалног и регионалног карактера. Аутори су комплексну тему темељно размотрили са различитих аспеката и утврдили домашај и садржину правних правила које регулишу заштиту животне средине. Наведеној тематици приступили су са критичке стране, те оценили делотворност регулативе у области заштите животне средине и, последично,

сагледали стање права животне средине у Црној Гори. Монографија стога представља значајан научни и практични допринос, пружајући подрбан увид у правни систем и обухватајући информације које се односе на Црну Гору, у контексту заштите животне средине, предлажући и конкретне кораке за унапређење.

Александра КАСТРАТОВИЋ